

Kapai Éva

ÚTRAVALÓ

Erkölcstan

6

MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2013

4. EGÉSZ – SÉG

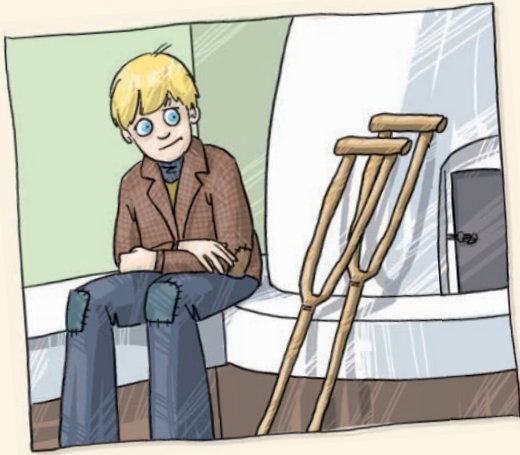
A kis bice-bóca

Olvasd el a szöveget, és válaszolj a kérdésekre!

Velem egyidős fiúcska lehetett, lenhajú, búzavirág szemű.

Ezt ugyan csak később vettem észre, akkor csak azt láttam, hogy mind a két hóna alatt mankó van a gyereknek.

– Mit akarsz, fiacskám? – kérdezte a tanító úr barátságosan.

– Iskolába szeretnék járni – mondta bátran a fiú.

– Hát az édesapád miért nem jött veled?

A bice-bóca féloldalt szegte a fejét.

– Nincsen nekem se apám, se anyám. Meghaltak, és a nagyapám vett magához.

– Hol csinálok én most már neked helyet, mikor úgyis alig férünk?

Egyszerre szétterpeszkedtünk a padokban, hogy még kevesebb legyen a hely.

– Ide nem ül! Ide nem fér!

Pálistók Peti most zavarodott meg először.

Lesütötte a szemét, és összevissza gyurkálta a kalapját.

– Tudod mit, fiam? – szánta meg a tanító úr. – Kvártélyozd* be magadat a kucóba. Úgyis ott van ilyenkor a jó világ.

– Ez nagyon jó lesz – mosolyodott el, és indult a kvártély felé nagy mankókopogással. Ott aztán meglapult, mint hernyó a levél alatt, és meg se mukkant az óra végéig.

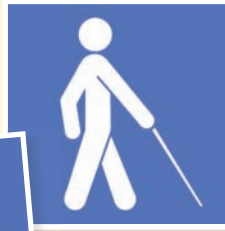
(Móra Ferenc nyomán)

*kvártélyozd be magad: szállásold el magad, helyezkedj el

1. Milyennek képzeled el Pálistók Petit a szöveg alapján? Válogasd ki a rá illő tulajdonságokat!
vidám, szerény, irigy, hangoskodó, elfogadó, beképzelt, szomorú
2. Honnan tudod, hogy először nem örültek neki az osztályban?
3. Mit gondolsz, összebarátkoznak a gyerekek? Hogyan képzeled el?
4. Alkossatok párokat, az egyikőtök a kis bice-bóca, a másikótök az osztálytársa legyen! Találjatok ki egy párbeszédet a tanulók között! Mi érdekel benneteket Peti életéből?

A fogyatékoság fajtái

Nézd meg a táblákat! Mit jelentenek?

Válasszatok csoportonként egy-egy témát, és beszéljétek meg a kérdéseket!

mozgássérültség, látássérültség, hallássérültség, értelmi fogyatékoság, beszéd fogyatékoság

1. Milyen képessége hiányozhat annak, aki ezen a téren fogyatékos?
2. Milyen képességeikben ügyesebbek másoknál ezek az emberek?
3. Terveztek olyan eszközöket, amelyek megkönnyítik az életét a fogyatékkal élőknek!
4. Szerintetek élhetnek-e teljes értékű életet ezek az emberek? Indokoljátok meg!

Gondolkodó

Olvasd el az idézetet! Beszéld meg gondolataidat a társaiddal!

„A szeretet az élet.”

(Móra Ferenc)

1. Sorold fel, kit és mit lehet szeretni az életben!
2. Szerinted miért kell szeretni, elfogadni az életet?

Lássuk még egyszer!

1. Milyen akadályozottsága lehet egy fogyatékkal élőknek a mindennapokban?
2. Hogyan lehet egy fogyatékkal élő tanulót támogatni az iskolában?
3. Mikor segítünk jól egy fogyatékkal élő embert?
4. Soroljatok fel olyan eszközöket, amelyek megkönnyítik a fogyatékkal élők életét!
5. Mit tanulhatunk a fogyatékkal élő társainktól?

2. AZ EGYÜTTÉRZÉS

Segítőkéész vagy?

Nézd meg a képeket, és válaszd ki az egyiket!

1. Szerinted mit gondol, akinek üres a buboréka?
2. Mit tennél hasonló helyzetben?

Olvasd el a véleményeket!

- A) Nem segíték, mert nekem sem segítettek soha.
- B) Azért segíték, mert ezt láttam a szüleimtől.
- C) Nem segíték, mert a próbálkozás erősíti a kitartást.
- D) Segíték, mert jó érzés segíteni a másikon.
- E) Nem segíték, mert úgysem köszöni meg.
- F) Azért segíték, mert kényelmetlen helyzetbe került.
- G) Automatikusan segíték, nem is gondolkodom rajta.

1. Válaszd ki azt az állítást, amelyikkel egyetértesz! Indokold választásodat!
2. Melyik állítással nem értesz egyet? Miért?

Tudtad?

- Az együttérzés képességével értjük meg a másik embert.
- Akkor vagyunk rokonszenvesek egymásnak, ha hasonló gondolataink vagy érzéseink vannak.
- Rokonszenv az is, amikor valaki szomorúsága vagy öröme bennünk is hasonló érzést vált ki.
- Az ellenszenv vagy ellenérzés akkor alakulhat ki az emberben, ha nem érti a másikat. Például másképpen érez vagy gondolkodik.

Rokonszenves vagy ellenszenves?

Olvasd el az állításokat, és válassz ki egyet!

Martin:
Nagyon bosszant, amikor
a buszra lassan tudok felszállni
egy idős ember miatt.

Feri:
Kedvelem az edzőmet, mert min-
dig biztat, ha valami nem jól
sikerül.

Niki:
Ismerem azt az érzést, amit az
osztálytársam érez, amikor nem
sikerül a felelete.

Ricsi:
Dühös vagyok, ha kisebbeket is
beveszünk a fociba, és ügyetlen-
kednek.

Angéla:
Haragszom a barátnőmre, mert
írt rólam az internet közösségi
oldalán.

1. Együttérző az az ember, akinek az állítását választottad? Miért?
2. Mit mondanál annak, akinek a véleményével egyetértesz/nem értesz egyet?

Ismered magad?

Fejezd be a mondatokat, majd hallgasd meg a többiek véleményét!

Rokonszenves valaki, amikor...

Ellenszenves valaki, ha...

Együtt érzek valakivel, ha...

Nem tudok együtt érezni a másik emberrel, amikor...

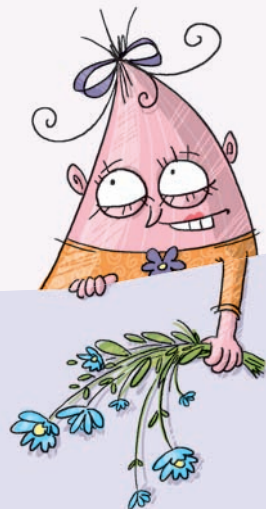
Elfogadom a másikat, ha...

Nem tudom elfogadni azt az embert, aki...

1. Kinek a véleményével értesz egyet? Indokold meg!
2. Kinek a gondolata váltott ki belőled ellenérzést?
Beszéljétek meg a véleményeteket!

Lássuk még egyszer!

1. Mitől lesz valaki rokonszenves másoknak?
2. Miért lesz valaki ellenszenves?
3. Kire mondjuk, hogy együttérző?
4. Sorold fel, mi jellemzi a segítőkész embert!

4. A KONFLIKTUS

Bizalom vagy bizalmatlanság?

Olvasd el a történetet, utána válaszolj a kérdésekre!

Csutak félretolta a vállakat, és a fülkéhez lépett.

A szürke ló, mint aki délutáni álmából ébredt, kidugta fejét a kocsiból. Örökké könnyező, fátyolos tekintete megcsillant, ahogy Csutakra nézett.

„No, tudsz valamit?”

Csutak meg azt mondta hangosan:

– Akármi is történik, én nem árulak el soha.

Pazár meglökte Csutak vállát.

– Én talán igen? Azt akarod mondani, hogy én talán elárulom? [...]

Dunai pedig megkérdezte:

– De hát ki vagy te, hogy ezt mered mondani?

Csutak Dunai vékony, szemüveges arcába nézett. [...]

A többiek lassan elhúzódtak tőle.

Csutak érezte, hogy ez most megint nem volt „valami jó”. Szinte sírva tette hozzá:

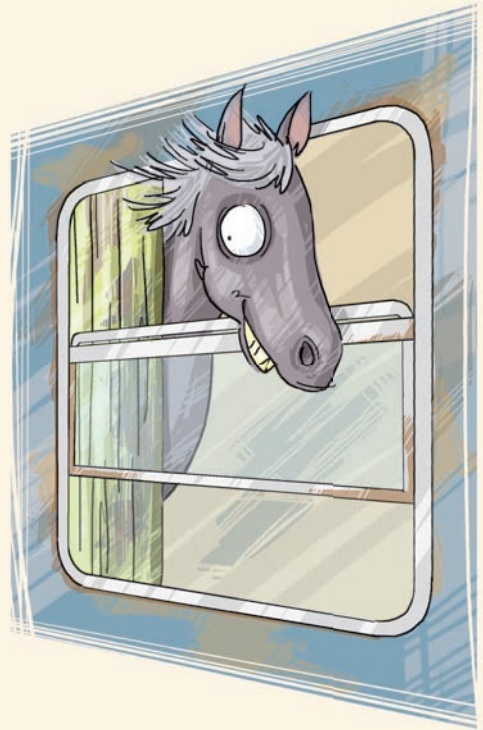
– Ez már így szokott lenni, ne haragudjatok.

Csönd támadt. Senki se szólt egy szót se.

Hallgatott Pazár is, aki akkor este Csutakkal együtt átmászott a kerítésen; hallgatott Kamocsa, aki a pincéjében rejtegette a szürke lovat; hallgatott Kati, aki még a kapukulcsot is ellopta.

Dochnál a szürke lóra nézett, és nagyon halkán annyit mondott:

– Butaság.

(Mándy Iván: Csutak és a szürke ló – részlet)

1. Szerinted a barátok miért húzódtak el Csutaktól?
2. Mit gondolsz, Csutak feltételezése konfliktust okozott a gyerekek között? Miért?
3. Válogasd szét a szavakat aszerint, hogy együttműködéshez vagy konfliktushoz vezetnek-e!
bizalom, őszinteség, titkolódzás, megfontoltság, figyelmesség, hitetlenség, hazugság
4. Válassz ki egy fogalmat! Indokold meg, miért vezethet együttműködéshez vagy konfliktushoz! Beszéld meg a társaiddal!

Tudtad?

- Konfliktusról akkor beszélünk, amikor szembekerülünk egymással.
- Konfliktushoz vezethet az emberek vagy a csoportok között, ha a vélemények, az érzéseik vagy a cselekedeteik ellentétben állnak.
- A konfliktusok lehetnek enyhébbek és komolyabbak.
- Akkor mérgesedhet el egy konfliktus, ha a szembenállók nem akarnak egyezsége jutni egymással.

Megoldódik a konfliktus?

Olvasd el az állításokat, és válassz ki egyet!

 A Majd én megmutatom, hogy én vagyok az erősebb!	 B Úgyse vesznek be maguk közé, mert az sose érdekes, amit én mondok.	 C Nem mondom el a véleményemet, mert akkor legközelebb nem mehetnek velük.	 D Beszéljük meg! Lennie kell egy mindkettőnk számára elfogadható megoldásnak.	 E Ez a megoldás senkinek nem túl jó, de legalább nem veszekszünk.
---	---	---	--	--

1. Szerinted vállalta a konfliktust az, akinek a véleményét választottad?
2. Segíti a konfliktus megoldását ez az álláspont? Miért?
3. A megoldás érdekében kellene-e változtatnia a gondolkodásán? Mit javasolnál neki?

Lássuk még egyszer!

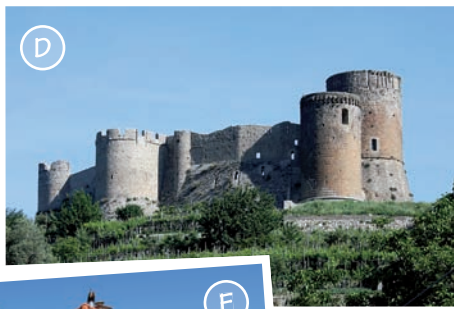
1. Milyen következményei lehetnek az erőszakos konfliktusmegoldásnak?
2. Szerinted miért lesz valaki konfliktuskerülő?
3. *Okos enged, számár szenved.* Értelmezd a közmondást!
4. Félelemből meg lehet-e oldani egy konfliktushelyzetet? Miért?
5. Hogyan segítheti a konfliktus egy vitás kérdés megoldását?

4. ELTÉRŐ ÉLETKÖRÜLMÉNYEK

Lakóhelyeink a történelem során

Csoportonként válasszatok egy-egy képet, majd oldjátok meg a feladatokat!

1. Találjatok ki a képhez egy történetet az alábbi szempontok segítségével!
Melyik korszakból való? Kik laknak benne? Hogyan élnek? Mivel foglalkoznak?
Milyen gondolatok foglalkoztatják őket? Elégedettek-e az életükkel? Miért?
2. Játsszátok el a történeteiteket egymásnak! Beszéljétek meg a véleményeteket,
kinek hogyan sikerült bemutatnia a ház lakóinak történetét!

Mikor mondjuk?

Melyik közmondást vagy szólást látod a képen?

- A) Szegény ember vízzel főz.
- B) Felveti a pénz.
- C) Pénzen nem lehet boldogságot venni.
- D) A bőre alatt is pénz van.
- E) Az becsüli a pénzt, akinek körme kopik utána.
- F) Pénzzel nem lehet olyan jól élni, mint amilyen rosszul pénz nélkül.
- G) Szegény, mint a templom egere.
- H) Se pénz, se posztó.

Olvasd el a szólásokat, közmondásokat, és válassz ki egyet!

- 1. Mit jelent az általad választott közmondás vagy szólás?
- 2. Szavak nélkül mutogasd el a többieknek az egyik közmondást vagy szólást! Ki találja ki, melyiket választottad?

Gondolkodó

„Az élet vagyon – használd fel!”

(Teréz anyja)

- 1. Kire mondjuk általában, hogy vagyonos ember?
- 2. Szerinted milyen dolgokra használhatja fel az ember az életét?
- 3. Mi mindenre szeretnéd felhasználni a saját életedet?

Lássuk még egyszer!

- 1. Mit tanultál történelemórán, miért alakult ki vagyoni különbség az emberek között?
- 2. Szerinted mitől függhet, hogy ki milyen anyagi körülmények között él?
- 3. Mivel támogathatják a tehetősebbek a nehezebb körülmények között élőket?
- 4. Mit tanultál történelemórán, miért élt az ősember közösségben?
- 5. El tudsz-e képzelni olyan korszakot, amelyben mindenki egyforma anyagi helyzetben van? Mikor valósulhatna ez meg?

4. ENYÉM, TIÉD, MIÉNK

Kié a madárfütyty?

Olvasd el a verset, utána válaszolj a kérdésekre!

De, hogy a dologra térjek,
Emberemlékezet óta
Állott egy magas diófa,
Diszeül a Pál kertjének.
A szomszédba nyult egy ága,
Melyet Péter, minthogy róla
A dió is odahulla,
Bölcsen eltűrt, le nem vága.

Történt pedig egy vasárnap,
Hogy a fentírt fülemile
Ép' a közös galyra üle,
Azt szemelvén ki oltárnak,
Honnan Istent jókor reggel
Magasztalja szép énekkel: [...]
Elannyira, hogy Pál gazda,
Ki gyönyörrel ott hallgatta,
Így kiáltott örömeiben:
„Istenem uram,
Beh szépen
Fütyöl ez az én madaram!”

„Kendé bizony az árnyéka!
Mert olyat mondok, hogy még a...”
Hangzik átal a sövényen
Egy goromba szó keményen.
„Hát kié – pattogja Pál –
Mikor az én fámra száll?”
„De az én portámon zengett:
Hogy illetné a fütyty kendet!” [...]

(Arany János: A fülemile – részlet)

1. Miért vesztek össze a madárfütytyön a szomszédok?
2. Hogyan fejeződik be a „fülemile per”? Idézd fel a verset!
3. Játsszátok el a történetet! Hogyan döntöttek volna a bíró helyében? Melyik megoldás tetszett? Indokoljátok meg!
4. Szerinted mit tekinthet az ember a saját tulajdonának?
5. Mikor nincs értelme vitatkozni azon, mi az enyém és mi a másé? Mondj példát!

Tudtad?

- Az ember a tulajdonában lévő élő és élettelen dolgokért egyaránt felelősséggel tartozik.
- Megkülönböztetünk magántulajdont és köztulajdont.

Tulajdonaink

Válogasd szét a szavakat aszerint, hogy magán- vagy köztulajdont jelölnek! Egyeztesd társaiddal a megoldást!

erdő, állami tulajdonban lévő területek; magánház; pénz, értékpapírok; iskolák; épületek, amelyekben állami feladatot látnak el, pl. bíróságok; közutak; magánlakás; hidak; személyautó; légtér; folyóvíz; üdülőtelek; repülő

1. Mit tekinthetünk saját tulajdonunknak?
2. Hogyan vigyázhatunk a magántulajdonra?
3. Kié a köztulajdon?

Közös lónak túros a háta

Alkossatok párokat, és oldjátok meg a feladatokat!

1. Nézzetek utána a címbeli szólás jelentésének! Ti mikor használnátok?
2. Gyűjtsetek eszközöket, tárgyakat, amiket közösen használnak az emberek!
3. Indokoljátok meg, miért fontos mindenkinek vigyáznia rá!
4. Hogyan győznének meg a rongálókat? Írjatok felhívást a rongálás ellen!
5. Hallgassátok meg egymás felhívásait! Indokoljátok meg, kiével értetek egyet!

Lássuk még egyszer!

1. Mit értünk magántulajdonon?
2. Kinek kell vigyáznia a magántulajdonra? Miért?
3. Sorolj fel köztulajdonba tartozó dolgokat!
4. Szerinted ki vigyázzon a köztulajdonra? Indokold meg!

3. A VILÁG ÁBRÁZOLÁSA

Művészeti ágak

Csoportonként válasszatok egy-egy művészeti területet, és válaszoljatok a kérdésekre!

Építőművészet, filmművészet, színházművészet, irodalom, zeneművészet, fotóművészet, festészet, szobrászat, táncművészet

1. Mivel foglalkoznak, miket alkotnak a művészek ezen a területen?
2. Milyen anyagokkal dolgoznak?
3. Milyen eszközökkel ábrázolják a világot?
4. Milyen kérdések érdekelnek benneteket ezen a területen?
5. Nézzetek utána híres művészeknek és alkotásaiknak, akik ezen a művészeti területen alkottak/alkotnak!

Magyar művészek

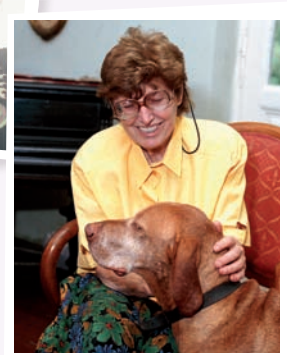
Válaszd ki az egyik alkotót, és nézz utána, milyen alkotásait ismerjük!

Jankovics Marcell

Steindl Imre

Bálint Ágnes

1. Alkossatok csoportokat aszerint, hogy kik választották ugyanazt a művészt! Beszéljétek meg, mit tudtatok meg róla!
2. Foglaljátok össze a művész életét, munkásságát az általatok választott módon! (Lehet tabló, diasorozat, projekt, kiselőadás.) Mutassátok be egymásnak!

Gondolkodó

Olvasd el az idézetet! Beszélj meg gondolataidat a társaidal!

„A művészet remekei örökkévalóak.”

(Victor Hugo)

1. Egyetértesz az állítással? Indokold meg!
2. Sorolj fel időtálló művészeti alkotásokat!
3. Ha van rá lehetőség, az internet segítségével mutasd meg a társaidnak!

Képregény

Párban vagy csoportokban készíthettek képregényt! A munka után rendeztetek kiállítást az elkészült alkotásokból! Kiknek hogyan sikerült a képregénye?

1. Válasszatok egy témát! Ez lehet vicces vagy fantasztikus téma is.
2. Találjátok ki a szereplőket, a környezetet!
3. Tervezzétek meg 4-6 kockában a történetet!
4. Írjátok meg egy-egy mondatban a szövegbuborékok tartalmát!

Lássuk még egyszer!

1. Mivel foglalkoznak a művészek?
2. Milyen eszközeik vannak arra, hogy kifejezzék az érzéseiket és a gondolataikat?
3. Miért érdekel olyan sok embert az, amit mások előadnak vagy alkotnak?
4. Melyik művészeti terület áll hozzád a legközelebb? Miért az tetszik?

TARTALOMJEGYZÉK

Hatodikosok lettünk

Becsengettek	6
Az osztályközösség	8

I. Test és lélek

1. Nemzedékek	10
2. Fejlődés és szükségletek	12
3. Az egészség	14
4. Egész – ség	16
5. Döntéseink	18
6. A lelkiismeret	20

II. Kapcsolat, barátság, szeretet

1. Kinek látjuk a másikat?	22
2. Az együttérés	24
3. Az őszinteség	26
4. A kommunikáció	28
5. A barátság	30
6. A szeretet	32

III. Kortárs csoportok

1. Figyelünk egymásra?	34
2. Közösségeink	36
3. Az együttműködés	38
4. A konfliktus	40
5. A szabályok	42

IV. Társadalmi együttélés

1. Népek egymás mellett	44
2. Együtt élünk	46
3. Értékeink	48
4. Eltérő életkörülmények	50
5. Virtuális közösségek	52

V. A technikai fejlődés

1. Új csodák	54
2. Az ember és a természet	56
3. Az ember és a technika	58
4. Enyém, tiéd, miénk	60
5. A reklámok hatása	62

VI. A mindenség kutatása

1. Mit értünk a világból?	64
2. A világ megismerése	66
3. A világ ábrázolása	68
4. Az idők kezdete	70
5. A vallás	72

Hatodik osztály végén

Évzáró	74
Én magam és mi együtt	76

FORRÁSJEGYZÉK

- 6–7. o. J. K. Rowling: *Harry Potter és a Titkok Kamrája* – részlet. Megjelent az Animus Kiadónál, fordította Tóth Tamás Boldizsár.
- 22–23. o. Ian McEwan: *A képzelgő* – részlet. Megjelent a Scolar Kiadónál, fordította Tandori Dezső.
- 44–45. o. Gerald Durrell: *Családom és egyéb állatfajták* – részlet. Fordította Sárközi Györgyné.